

29 Cdo 3581/2010

Společnost s ručením omezeným. Smlouva o převodu části obchodního podílu

Smlouva, kterou společník převádí část svého podílu ve společnosti s ručením omezeným, se řídí § 63 a § 115 obch. zák.

ROZSUDEK

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Šuka a soudců JUDr. Filipa Čilečka a JUDr. Zdeňka Krčmáře v právní věci žalobce V. K., zastoupeného Prof. JUDr. Janem Dědičem, advokátem, se sídlem v Praze - Novém Městě, Jungmannova 754/24, PSČ 110 00, proti žalovanému Ing. P. H., zastoupenému Mgr. Petrem Zachem, advokátem, se sídlem v Praze 2, Karlovo nám. 325/7, PSČ 120 00, o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k obchodnímu podílu, vedené u Okresního soudu Praha - východ pod sp. zn. 7 C 294/2008, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 9. března 2010, č. j. 21 Co 564/2009-175, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 9.360,- Kč, do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku, k rukám jeho zástupce.

Odůvodnění:

V záhlaví označeným rozsudkem potvrdil Krajský soud v Praze k odvolání žalobce rozsudek ze dne 19. května 2009, č. j. 7 C 294/2008-113, ve výroku ve věci samé, kterým Okresní soud Praha - východ zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k obchodnímu podílu ve společnosti ECOTEXTIL, s. r. o., identifikační číslo osoby 48953890 (dále jen "společnost").

Odvolací soud vyšel z toho, že:

1) Dne 18. února 2000 uzavřeli žalovaný (jakožto společník společnosti) a žalobce "smlouvu o podílovém spoluvlastnictví" (dále též jen "smlouva").

2) Ve smlouvě se žalovaný a žalobce dohodli na tom, že obchodní podíl žalovaného ve společnosti bude nadále v podílovém spoluvlastnictví smluvních stran, a to tak, že spoluvlastnický podíl žalobce bude činit 51 % a spoluvlastnický podíl žalovaného 49 %.

3) Podle článku II. smlouvy mají spoluvlastníci obchodního podílu postavení jednoho společníka a svá práva vykonávají prostřednictvím společného zmocněnce, jímž byl určen žalovaný.

4) Podle článku VIII. smlouvy se smluvní strany mohou dohodnout na vypořádání spoluvlastnictví k obchodnímu podílu tak, že na základě nabídky jednoho ze spoluvlastníků druhý spoluvlastník od něho jeho obchodní podíl převezme, a to za úhradu ve výši vypořádacího podílu určeného dle článku VIII. odst. 2.

5) Ve smlouvě žalobce neprohlásil, že přistupuje ke společenské smlouvě (o založení společnosti) a smlouva nebyla schválena valnou hromadou společnosti.

6) Společenská smlouva podmiňovala převod obchodního podílu na jiného společníka či na třetí osobu souhlasem valné hromady.

Na takto ustaveném základě odvolací soud uzavřel, že smlouva se řídí ustanovením § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen "obch. zák."). Poukazuje pak na účel ustanovení § 115 obch. zák., jímž je ochrana společníků společnosti s ručením omezeným a zajištění jejich práva na kontrolu "osobnostního složení společnosti", odvolací soud dovodil, že je na smlouvu o zřízení spoluvlastnictví k obchodnímu podílu nutno aplikovat přiměřeně i ustanovení § 115 obch. zák.

V projednávané věci žalovaný smlouvou převáděl na žalobce "spoluvlastnický" podíl ve výši 51 % na obchodním podílu ve společnosti, přičemž účastníci ve smlouvě výslovně předpokládali, že se na základě jejich dvoustranného projevu vůle stane (může stát) společníkem toliko žalobce. Bez přiměřené aplikace ustanovení § 115 obch. zák. by se tak mohl společníkem společnosti stát - bez možnosti ostatních společníků tuto skutečnost ovlivnit - žalobce místo žalovaného.

Jelikož v projednávané věci smlouva neobsahuje vyjádření nabyvatele části obchodního podílu (žalobce), zda přistupuje ke společenské smlouvě, ani "vymezení úplatnosti či bezúplatnosti" převodu obchodního podílu, je neplatná pro rozpor se zákonem (§ 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku - dále jen "obč. zák.).

I kdyby pak smlouva byla platným právním úkonem, nebyla by pro nedostatek jejího schválení valnou hromadou společnosti účinná; spoluvlastnictví k obchodnímu podílu tudíž nezaložila.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen "o. s. ř."). Namítá, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje tak dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu a spolu s ním i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil poslední jmenovanému soudu k dalšímu řízení.

Dovolatel spatřuje zásadní právní význam napadeného rozhodnutí v posouzení

1) povahy "smlouvy o podílovém spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu (zda jde o smlouvu občanskoprávní či obchodněprávní) a

2) míry přiměřenosti aplikace ustanovení § 115 obch. zák. na uvedenou smlouvu.

Podle názoru dovolatele má smlouva o podílovém spoluvlastnictví k obchodnímu podílu občanskoprávní charakter a řídí se toliko občanským zákoníkem, což v projednávané věci potvrdil i Vrchní soud v Praze, který usnesením ze dne 17. července 2008, č. j. 7 Cmo 317/2008-24, rozhodl o postoupení věci Okresnímu soudu Praha-východ jako soudu věcně příslušnému. Proto odvolací soud podle dovolatele pochybil, posuzoval-li smlouvu podle ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák. a nikoliv podle ustanovení § 51 obč. zák.

Je tudíž sporné - pokračuje dovolatel - zda na smlouvu o založení spoluvlastnictví k obchodnímu podílu má být vůbec aplikováno ustanovení § 115 obch. zák., a pokud ano, v jakém rozsahu. Odvolací soud na posuzovanou smlouvu aplikoval označené ustanovení v plném rozsahu, a to včetně judikatury k němu se vážící, v důsledku čehož nesprávně dovodil neplatnost této smlouvy. Přitom postupoval dokonce v rozporu se zjištěným skutkovým stavem, podle kterého vůle účastníků směřovala k založení spoluvlastnictví k obchodnímu podílu, když dovodil, že smlouvou mělo dojít k převodu části obchodního podílu, resp. k tomu, že se žalobce stal na základě smlouvy společníkem společnosti. Tak tomu ovšem není, dovolatel se měl stát pouze spoluvlastníkem majetkové hodnoty - obchodního podílu - aniž by získal postavení společníka. V projednávané věci smlouva není smlouvou o převodu spoluvlastnického podílu k obchodnímu podílu, a nelze na ni vztáhnout požadavky kladené ustanovením § 115 obch. zák. na smlouvy o převodu obchodního podílu.

Dovolatel poukazuje na závěry formulované Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 5. června 2007, sp. zn. 21 Cdo 612/2006 (jenž je, stejně jako ostatní rozhodnutí

Nejvyššího soudu dále uvedená, dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu), přijaté při výkladu pojmu přiměřené aplikace, a zdůrazňuje, že podle ustanovení § 114 odst. 3 obch. zák. mohou práva z obchodního podílu vykonávat spoluvlastníci jen prostřednictvím společného zástupce. S ohledem na účel požadavků stanovených pro smlouvy o převodu obchodního podílu, kterým je ochrana práv společnosti, resp. ostatních společníků, a dále ochrana třetích osob, je třeba za přiměřené použití ustanovení § 115 obch. zák. považovat aplikaci těchto zákonných požadavků pouze ve vztahu ke společnému zástupci.

Jelikož v projednávané věci byl společným zástupcem žalovaný, který již společníkem byl, vymyká se požadavek na prohlášení žalobce (jako spoluvlastníka obchodního podílu bez oprávnění vystupovat ve vztahu ke společnosti) o přistoupení ke společenské smlouvě principu přiměřené aplikace ustanovení § 115 obch. zák.

Dovolatel dále snáší argumenty ve prospěch názoru, podle kterého náležitostí smlouvy o založení spoluvlastnictví k obchodnímu podílu není uvedení, zda je spoluvlastnictví zřizováno úplatně či bezúplatně, a dovozuje, že tato smlouva může být uzavřena jak písemně, tak i ústně či dokonce pouze konkludentně.

Podle dovolatele je nutno rozlišovat mezi vznikem spoluvlastnictví k obchodnímu podílu a založením postavení společníka osobě, jež jím dosud nebyla. V této souvislosti dovolatel poukazuje na judikaturu i názory formulované právní teorií ve vztahu k nabytí obchodního podílu do společného jmění manželů a uzavírá, že není rozumného důvodu, aby pro jednu formu spoluvlastnictví (společné jmění manželů) platily jiné principy než pro formu druhou (podílové spoluvlastnictví). Smlouvou proto bylo zřízeno spoluvlastnictví k obchodnímu podílu, aniž žalobce jako nový spoluvlastník získal postavení společníka. Oba spoluvlastníci sice vystupovali ve vztahu ke společnosti jako jediný společník, ovšem pouze prostřednictvím společného zástupce, kterým byl žalovaný, jenž již společníkem společnosti byl a práva společníka vykonával bez ohledu na uzavření smlouvy. Uzavření smlouvy tak mělo právní relevanci pouze v rámci vzájemného vztahu spoluvlastníků, nikoliv ve vztahu ke společnosti. Jinými slovy ke změně v okruhu společníků uzavřením smlouvy nedošlo.

Žalovaný považuje napadené rozhodnutí za správné, snáší argumenty na jeho podporu a navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání odmítl, resp. zamítl.

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., a to k řešení otázek dovoláním otevřených, judikaturou Nejvyššího soudu dosud neřešených.

Nejvyšší soud předeseilá, že u dovolání přípustného podle § 237 odst. 1 písm. c/

o. s. ř. nemá dovolatel k dispozici dovolací důvod obsažený v § 241a odst. 3 o.

s. ř. (srov. dikci posledně označeného ustanovení). Skutkový stav věci zjištěný soudy nižších stupňů takovým dovoláním nemůže být zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

S ohledem na datum uzavření smlouvy o zřízení "spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu (18. února 2000) je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný zejména výklad níže uvedených ustanovení obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. prosince 2000.

Ustanovení § 114 obch. zák. určovalo:

Obchodní podíl představuje práva a povinnosti společníka a jím odpovídající účast na společnosti. Jeho výše se určuje podle poměru vkladu společníka k základnímu jmění společnosti, nestanoví-li společenská smlouva jinak (odstavec první).

Každý společník může mít pouze jeden obchodní podíl. Pokud se společník účastní dalším vkladem, zvyšuje se jeho obchodní podíl v poměru odpovídajícím výši dalšího vkladu (odstavec druhý).

Jeden obchodní podíl může náležet více osobám. Svá práva z tohoto obchodního podílu mohou tyto osoby vykonávat jen společným zástupcem a k splácení vkladu jsou zavázáni společně a nerozdílně. Na vztahy mezi osobami, jimž náleží obchodní podíl, se použijí přiměřeně ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví (odstavec třetí).

Ustanovení § 161e odst. 1 se použije obdobně i na nabývání obchodních podílů (odstavec čtvrtý).

Podle ustanovení § 115 obch. zák. pak platilo, že:

Se souhlasem valné hromady může společník smlouvou převést svůj obchodní podíl na jiného společníka, nestanoví-li společenská smlouva jinak (odstavec první).

Připouští-li to společenská smlouva, může společník převést svůj obchodní podíl na jinou osobu, ručí však za splácení vkladu nabyvatelem tohoto podílu (odstavec druhý).

Smlouva o převodu obchodního podílu musí mít písemnou formu a nabyvatel, který není společníkem, v ní musí prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě, popřípadě stanovám. Podpisy musí být úředně ověřeny (odstavec třetí).

Účinky převodu obchodního podílu podle odstavců 1 a 2 nastávají vůči společnosti dnem doručení smlouvy o převodu (odstavec čtvrtý).

Základním východiskem dovolání je úvaha, podle níž lze smluvně zřídit podílové "spoluvlastnictví" pouze k "majetkové podstatě" obchodního podílu, aniž by se "nový spoluvlastník" obchodního podílu stal účastníkem společenské smlouvy; z této úvahy pak dovolatel dovozuje pouze velmi omezenou aplikovatelnost ustanovení § 115 obch. zák. na takovou smlouvu.

Jak Nejvyšší soud vysvětlil již v usnesení ze dne 3. března 1998, sp. zn. 2

Odon 46/97, uveřejněném v časopise Soudní judikatura, číslo 14, ročník 1998, pod číslem 99, obchodní podíl je souborem majetkových a nemajetkových práv a povinností a jako celek představuje míru účasti společníka na čistém obchodním jmění a současně míru účasti společníka na řízení a kontrole společnosti.

Majetkový aspekt, popř. majetkové právo nelze ze souboru uvedených práv vydělit jako samostatné právo.

Jinak řečeno, práva a povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným zásadně nelze z obchodního podílu vyčleňovat a činit je samostatným předmětem právních vztahů (s výjimkou např. práva na vyplacení konkrétního podílu na zisku poté, kdy o jeho vyplacení rozhodla valná hromada společnosti). Ke stejnému závěru dospívá i právní teorie (srov. za všechny např. Pokorná, J.,

Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha, Wolters

Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 533, nebo Eliáš, K. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, Bulletin advokacie číslo 8, ročník 1996, s. 55).

Z uvedeného plyne, že ani tehdy, je-li zřizováno "spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu, nemohou účastníci takové smlouvy zřídit "spoluvlastnictví" jenom k jeho určité části (resp. složce), představované majetkovou hodnotou obchodního podílu, aniž by se "spoluvlastník" stal účastníkem společenské smlouvy a aniž by nabýval podíl na veškerých právech a povinnostech společníka.

Opačný závěr nelze dovozovat ani z odlišné právní úpravy nabývání obchodního podílu do společného jmění manželů. Zde totiž zákon výslovně stanoví, že stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti, nezakládá nabytí podílu účast druhého manžela na této společnosti (§ 143 odst. 2 obč. zák.). Proto se v případě nabytí obchodního podílu jedním z manželů za trvání manželství (z prostředků patřících do společného jmění manželů) stává druhý z manželů pouze spoluvlastníkem "majetkové hodnoty" obchodního podílu, a nikoliv i společníkem (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004, uveřejněný pod číslem 68/2005

Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). V případě podílového "spoluvlastnictví" zákon naopak předpokládá, že se účastníky společenské smlouvy stávají všichni "spoluvlastníci" obchodního podílu; proto např. v ustanovení § 114 odst. 3 obch. zák. určuje, že svá práva mohou vykonávat pouze společným zástupcem a že ke splácení vkladu jsou zavázáni společně a nerozdílně.

Ostatně v projednávané věci ze skutkových závěrů soudů nižších stupňů neplyne (a dovolatel se mýlí, dovozuje-li opak), že by úmyslem společníků bylo zřídit "spoluvlastnictví" pouze k určité části (složce) obchodního podílu (jeho "majetkové podstatě"), aniž by se žalobce stal (spolu se žalovaným) společníkem a účastníkem společenské smlouvy. Naopak účastníci výslovně v článku II. smlouvy uvedli, že mají (oba) postavení jediného společníka.

Smlouvou, již je zřizováno "spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu, tak dosavadní společník převádí určitý ideální "spoluvlastnický podíl" na obchodní podíl na budoucího "spoluvlastníka", a ten se stává "spoluvlastníkem" obchodního podílu, tj. (všech!) práv a povinností společníka a jím odpovídající účasti na společnosti, a tedy i účastníkem společenské

smlouvy. "Spoluvlastníci" obchodního podílu mají postavení jednoho společníka (což je významné zejména z pohledu ustanovení § 105 odst. 3 obch. zák.) a svá práva mohou vykonávat pouze prostřednictvím společného zástupce (§ 114 odst. 3 věta druhá obch. zák.).

V souladu s ustanovením § 261 odst. 3 písm. a/ obch. zák. se taková smlouva řídí třetí částí obchodního zákoníku (zejména ustanovením § 269 odst. 2 obch. zák.), podléhá ustanovení § 63 obch. zák. (neboť jde o právní úkon, jímž se mění společenská smlouva) a je na ni nutno přiměřeně aplikovat ustanovení § 115 obch. zák. **I smlouvou o zřízení spoluvlastnictví k obchodnímu podílu totiž do společnosti vstupuje další osoba, byť "pouze" jako "spoluvlastník" obchodního podílu, a stává se účastníkem společenské smlouvy (jako je tomu při převodu obchodního podílu).** Ostatním společníkům proto musí být i v takovém případě zachována práva garantovaná zákonem a společenskou smlouvou pro případ převodu obchodního podílu na třetí osobu. A jelikož se osoba, nabývající "spoluvlastnický" podíl na obchodním podílu, stává (musí stát) i účastníkem společenské smlouvy (být společně s ostatními "spoluvlastníky" představuje pouze jediného společníka), musí v takové smlouvě výslovně prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě (§ 115 odst. 3 věta první obch. zák.).

Jelikož v projednávané věci dovolatel ve smlouvě neprohlásil, že přistupuje ke společenské smlouvě, je tato smlouva v souladu s ustanovením § 39 obch. zák. neplatná pro rozpor se zákonem (§ 115 odst. 3 věta první obch. zák.; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2002, sp. zn. 29 Odo 264/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 6, ročník 2002, pod číslem 111 /ústavní stížnost proti tomuto rozsudku Ústavní soud odmítl usnesením ze dne

16. října 2003, sp. zn. I. ÚS 479/02/, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2010, sp. zn. 29 Cdo 392/2010).

I kdyby pak smlouva byla uzavřena platně, byla by - pro **nedostatek schválení valnou hromadou - neúčinná** (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2007, sp. zn. 29 Odo 1278/2005), a ani tak by nezaložila "spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu ve společnosti.

Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu a jeho obsahového vymezení správnost napadeného rozhodnutí zpochybnit nepodařilo, přičemž jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), Nejvyšší soud neshledal, dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty před středníkem o. s. ř. zamítl.

Vzhledem k tomu, že důvod zamítnout dovolání byl dán již na základě výše uvedeného, nezabýval se již Nejvyšší soud (pro nadbytečnost) tím, zda náležitostí smlouvy o zřízení podílového "spoluvlastnictví" k obchodnímu podílu je nezbytné vyjádření o (bez)úplatnosti takové smlouvy.

Výrok o nákladech řízení se opírá o ustanovení § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání žalobce bylo zamítnuto a žalovanému vzniklo právo na náhradu účelně vynaložených nákladů.

Ty sestávají z odměny za zastupování advokátem za řízení v jednom stupni (dovolací řízení), jejíž výše se určuje podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. (dále jen "vyhláška"), a náhrady hotových výdajů. Podle ustanovení § 7 písm. g/ a § 10 odst. 3 vyhlášky činí sazba odměny 15.000,- Kč. Takto určená sazba se podle § 18 odst. 1 vyhlášky snižuje o 50 %, tj. na částku 7.500,- Kč, jelikož zástupce žalovaného učinil v dovolacím řízení pouze jediný úkon právní služby (vyjádření k dovolání). Spolu s náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve výši 300,- Kč a náhradou za 20% daň z přidané hodnoty (§ 137 odst. 3 o. s. ř.) ve výši 1.560,- Kč tak dovolací soud přiznal žalovanému k tíži dovolatele celkem 9.360,- Kč.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

Nesplní-li povinný, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněný domáhat výkonu rozhodnutí.

V Brně dne 28. února 2012

JUDr. Petr Šuk

předseda senátu